

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 5 april 1929 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående revision av bestämmelserna rörande straff för fosterfördrivning.

Första lagutskottet har till behandling förehåft motionerna nr 103 i första kammaren av fröken *Hesselgren* samt nr 203 i andra kammaren av fru *Nordgren* och fru *Östlund*.

I motionerna har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i folkhälsans intresse föranstalta en förutställningslös och allsidig utredning i vad mån en revision av 18 kap. 13 § samt 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen kan anses vara av behovet påkallad och till riksdagen inkomma med de förslag, som härav kunna föranledas.

Till den del motionerna avse revision av 18 kap. 13 § strafflagen, den s. k. preventivlagen m. m., har utskottet denna dag avgivit särskilt utlåtande, nr 16.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen nr 102 i första kammaren av fröken *Hesselgren* om undervisnings- och upplysningsverksamhet i sexuella frågor, vilken motion hänvisats till tillfälligt utskott.

Gällande rätt. I 14 kap. 26 § strafflagen stadgas straff för kvinna, som å sig själv använder fosterfördrivande medel. Straffet är för fullbordat brott »fängelse», d. v. s. fängelse i minst en månad och högst två år, och för försök fängelse i högst sex månader eller böter. 27 § innehåller bestämmelser om straff för den, som med kvinnans vilja å henne använder fosterfördrivande medel. Sådan medhjälpare straffas för fullbordat brott med straffarbete från och med sex månader till och med två år eller med fängelse i minst sex månader samt för försök med fängelse i högst ett år. Begår medhjälparen fosterfördrivning vanemässigt eller för vinnings skull, är straffet strängare.

Uttalanden av jurister i fråga om fosterfördrivnings straffbarhet.

I Nordisk Tidsskrift for Strafferet fördes under åren 1915—1917 en diskussion mellan några norska och danska jurister angående frågan, huruvida fosterfördrivning bör vara belagd med straff eller icke. En redogörelse för denna diskussion finnes intagen i Svensk Juristtidning för år 1920 (s. 157 o. f.). Vid den nedan omnämnda behandlingen i riksdagen år 1921 av denna fråga lämnade första lagutskottets dåvarande ordförande en sammanfattning av de olika åsikter, som kommit till uttryck i fråga om fosterfördrivnings straffbarhet,

därvid han huvudsakligen hänförde sig till den diskussion i ämnet, som förts dels på sätt nyss nämnts mellan jurister dels ock bland läkare. Denna sammanfattning, som företrädesvis avsåg juristernas synpunkter i frågan, är av följande lydelse:

Från en sida har under denna diskussion med mycken styrka hävdats, att fosterfördrivning, begången av kvinnan på sig själv, icke kan betraktas som ett brott. Ty, säger man, det finnes ju ej något objekt för brottet. Fostret är nämligen icke någon självständig varelse och kan därför icke vara föremål för dråp eller mord. Vad kvinnan själv beträffar har det visserligen anförts, att fosterfördrivningen skulle innebära skada eller fara för hennes hälsa, men om hon själv är med om saken, kan det icke bli brottsligt att företaga ingreppet, ty det är en gammal regel, som säger, att om den skadade själv givit sitt medgivande till den skada, som tillfogats honom, så föreligger icke något brott. Icke heller kan man åberopa statens intresse av att få nya medborgare, ty staten har en mycket tvivelaktig fördel av att få medborgare, som sättas in i samhället mot mödrarnas eller föräldrarnas önskan eller oaktat mödrarna eller föräldrarna icke äro villiga att påtaga sig ansvar för deras uppfödande och uppfostran. Icke heller kan man åberopa hänsyn till den allmänna moralen. Ty det är mycket diskutabelt, vad den allmänna moralen menar i det fallet. Menar man med »hänsyn till den allmänna moralen» statens intresse av att det icke kommer till stånd så många fria förbindelser mellan könen, så gagnar man icke detta intresse genom att belägga fosterfördrivningen med straff. Det är bäst att låta kvinnan själv få bedöma, om hon bör sätta ett barn i världen eller icke, ty, säger man, kvinnan har i regel stor glädje av att få föda barn; en sund kvinna känner det såsom en glädje och en lycka att få barn. Och för kvinnan själv är alltid fosterfördrivningen förenad med en viss risk. Det är således mycket starka naturkrafter, som här verka återhållande, och man bör kunna lita på, att de krafterna äro fullt tillräckliga för att förekomma fosterfördrivning i onödan.

Vidare säger man från deras sida, som vilja alldeles avvisa tanken på att göra fosterfördrivningen straffbar, att lagen icke bör straffa i andra fall än där det är nödvändigt, och här är det icke nödvändigt att straffa. Man framhåller vidare, att det är klart, att straff här tvärtom kunna verka skadligt. Ty kvinnor, som veta, att lagen bestraffar fosterfördrivning, kunna därigenom lockas till att, om de vilja hava hjälp i detta avseende, vända sig till okunniga och samvetslösa kvacksalvare, som tillfoga dem skada, i stället för att, om saken vore tillåtlig, vända sig till läkare och bliva behandlade utan risk för sin hälsa.

Slutligen har man erinrat, att den nuvarande ordningen, som belägger fosterfördrivning med straff, medför att kvinnor av olika samhällsklasser bliva ställda i orättvist olika läge. Kvinnor med god samhällsställning, som kunna betala för att bli hjälpta, äro i tillfälle att åtminstone utomlands få läkarehjälp för att få ett olägligt havandeskap avbrutet; de äro icke så synnerligen generade av de nuvarande straffbestämmelserna. Men de fattiga kvinnorna, som ej ha samma möjlighet, de drabbas till sin olycka av lagens hela stränghet.

Mot den åskådning, för vilken jag nu objektivt redogjort, står en annan, som med icke mindre styrka hävdar, att fosterfördrivning är en naturvidrig och för vår känsla motbjudande handling, som staten i sitt eget och moralens intresse måste brännmärka och belägga med straff. Härvidlag är det av mindre betydelse, vilket man anser vara objektet för brottet. Man kan helt enkelt nöja sig med att säga, att det intresse, som härigenom kränkes, är respekten för människolivet. En av vår tids främsta straffrättsspecialister, tillhörande den s. k. klassiska skolan, har uttalat sig ungefär sålunda: att så snart det gått upp för samhället, vilket värde det enskilda människolivet har,

blir det med ofrånkomlig logik klart, att samma respekt tillkommer det i moderns sköte spirande livet. Vidare har man påvisat, att strafflöshet för fosterfördrivning medför flera för samhället farliga praktiska konsekvenser. Om lagen ställer sig på den ståndpunkten, att man får göra som man vill med det ofödda fostret, ligger det alltför nära till hands, att respekten även för det framfödda barnets liv utplånas. Likaså skulle ett frigivande av fosterfördrivningen innebära stora faror för mödrarna. Det är nämligen ej tvivel underkastat, att fosterfördrivning ofta är förenad med fara för moderns hälsa. Och den faran blir naturligtvis större, om icke lagen uppställer något straff för denna gärning. Slutligen har man också hänvisat till att i samma mån som samhället visar mera omsorg om barnen och barnaföderna, så förminskas också det behjärtansvärda motivet för dessa att fördriva sina foster.

Utom de båda riktningar, för vilka jag nu redogjort, kan man också konstatera en tredje riktning, som, om jag så får säga, söker sin väg mellan de båda förut nämnda. De, som företråda den riktningen, utgå från, att för många, antagligen flertalet människor fosterfördrivning i allmänhet städse kommer att framstå såsom något icke blott otillåtligt utan även brottsligt. Ett mycket utbrett rättsmedvetande kräver och torde alltid komma att kräva, att fosterfördrivning straffas. Men, säger man, detta utesluter icke, att man med beaktande av de olika intressen, som här komma i fråga, bör erkänna, att i vissa behjärtansvärda fall lagen icke bör inskrida och straffa. I det avseendet har man i första rummet pekat på att fosterfördrivning redan nu förekommer utan att straffas, och att detta icke heller väcker något ogillande. Detta inträffar i de fall, där läkare avbryter ett havandeskap för att rädda moderns liv eller hälsa. I sådana fall anser man det självklart, att även lagstiftningen borde uttryckligen fritaga från straff. Men man har gått vidare. Man har erinrat, att det finns sådana fall, där kvinnan varit utsatt för brott mot sin könsfrihet, blivit våldtagen. Om kvinnan i sådant fall blir havande, är det icke samhället värdigt att inskrida och straffa, ifall hon icke finner sig kunna uthärda att föda och uppfostra ett barn tillkommet under sådana omständigheter. Och slutligen har man framhållit, att om fosterfördrivning även i andra fall verkställes under ett tidigt stadium, då fostret ännu icke för kvinnan framstått som en verklig begynnande ny varelse och kvinnan befriar sig från denna under trycket av synnerligen stora ekonomiska svårigheter, så bör hon också gå fri från straff.

*Uttalanden
av läkare i
fråga om
fosterfördriv-
nings straff-
barhet.*

Den 26 oktober 1920 diskuterade Lunds läkaresällskap ämnet »Medicinska synpunkter på frågan om havandeskapets avbrytande i de tidigare månaderna (abortus provocatus)». Professor Karl Petréin inledde diskussionen med en behandling av frågan om indikationerna för framkallad abort vid lungtuberkulos, hjärtsjukdomarna och sockersjuka. I därpå följande inledningsanföranden uttalade sig professor T. Nerander rörande sinnessjukdomar såsom indikation och numera professor John Olow gav en skildring av de obstetriska åkommor, vid vilka ett avbrytande av havandeskapet kan sättas i fråga. Slutligen behandlade professor Einar Sjövall spörsmålet ur legislativ synpunkt.

Vid sammanträde den 23 november 1920 överlade Svenska läkaresällskapet om »Läkarens erfarenhet angående fosterfördrivning och lagstiftningen mot densamma» med inledningsanförande av professor Hjalmar Forssner.

Lunds läkaresällskaps diskussion är tryckt i Svenska Läkartidningen för år 1921 (s. 17—26, 33—40, 49—58, 65—71, 81—93, 210—213) och Svenska läkaresällskapets i dess förhandlingar (s. 282 o. f.). En sammanfattande redo-

görelse för diskussionerna återfinnes i Svensk Juristtidning för år 1921 (s. 155 o. f.).

Vid ett av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund den 12 mars 1928 anordnat möte i Stockholm höll professor Forssner ett föredrag över ämnet »Om fosterfördrivning ur medicinsk och social synpunkt». Föredraget, som utskottet anser sig böra här återgiva, var så lydande:

Det är ett allbekant faktum, att nativiteten är stadd i hastigt sjunkande i hela landet och i Stockholm i synnerhet. Från att år 1901 i huvudstaden föddes 25.56 barn på 1,000 invånare hade samma tal år 1924 sjunkit till 12.91.

Vilka än orsakerna till detta faktum må vara, torde det få anses uppenbart, att fenomenet icke kan bero på, att könsförbindelserna äro färre nu än förr. Man har icke heller någon anledning antaga, att sjukdomar, som medföra sterilitet, äro vanligare nu än för några årtionden sedan; snarare är förhållandet det motsatta. Nativitetens sjunkande måste alltså bero på, att könsumgänget på senare tider förhindras att utöva samma inflytande på barnafödandet som förr. I detta avseende äro av betydelse preventivmedlen och det förtidiga avbrytandet av havandeskapet.

Kännedomen om de preventiva medlens användande torde ha uppkommit på 1880-talet, då frågan om frivillig barnabegränsning på allvar togs upp till offentlig diskussion. Kunskapen om dessa medel spred sig mycket hastigt och det torde icke vara överdrivet påstå, att den nu är var mans egendom. Detta faktum torde direkt avläsas i nativitetskurvan, som från 80-talet varit i oavbrutet och hastigt sjunkande.

Fosterfördrivningen är en långt senare företeelse och den torde, åtminstone i Sverige, icke hava kommit till någon större användning förrän under de två sista decennierna. Hur stor denna användning har varit, är mycket svårt att säga. På nativitetskurvan har den ej visat något mätbart inflytande. Även för Stockholm, där givetvis aborter äro vanligare än i övriga delar av landet, kan man icke spåra ett så hastigt sjunkande av kurvan under de sista 20 åren, att detta torde finna sin förklaring av de framkallade missfallen, oaktat dessa utan tvivel under dessa år varit i raskt stigande. Det är av lätt insedda skäl svårt, för att icke säga omöjligt, att ange aborternas antal med något så när tillförlitliga siffror och än svårare att i tal uppskatta de med avsikt framkallade missfallen. Ett stort antal kommer aldrig till någons kännedom, och jag avstår därför helt ifrån att försöka belysa frågan med statistik.

Om abortfrågan således icke spelar någon större roll ur nativitetens synpunkt, gör den det däremot ur hälsosynpunkt, på grund av den fara för kvinnans liv och hälsa, som är förknippad med ett framkallande, som utföres på ett icke sakkunnigt sätt. Att det stora flertalet missfall åstadkommes av mycket öovade händer, för en oskäligen penning och i hemlighet, därom ha vi läkare vid de stora barnbördshusen en daglig erfarenhet. Under åren 1920—1921 gjordes vid Allmänna barnbördshuset en undersökning av ganska stort intresse. Under 8 månader tillfrågades *varje* aborterande kvinna, som inkom till sjukhuset med feber, om hon låtit på sig framkalla missfallet. Under tidsperioden ifråga intogos 107 sådana kvinnor, 57 ogifta och 50 gifta, och 100 % bejakade frågan. Sedan ha vi av och till under kortare tider gjort samma prov, alltid med samma resultat. Det lider knappt något tvivel, att om denna fråga hade ställts till de icke febrande missfallen och av dem besvarats sanningsenligt, skulle det stora flertalet också ha svarat ja, men en dylik fråga har en läkare ingen, i alla fall ingen medicinsk anledning att framställa, om patienten icke är i egentlig mening sjuk, och man kan dessutom svårligen begära, att kvinnorna skola tillstå sanningen, förrän de känna sig sjuka och börja frukta en

hotande fara. Då först lämna de utan undantag läkaren alla de upplysningar han begär.

När det således är ett oomtvistligt faktum, att fosterfördrivning förekommer i stor utsträckning, i alla samhällsklasser, hos gifta såväl som hos ogifta, måste man fråga sig, om den därav förorsakade barnsängsfebern är av stor samhällelig betydelse. Svaret blir både ja och nej. Ser man frågan ur folkstatistisk synpunkt och jämför dessa sjukdomar med sådana som tuberkulos, kräfta o. s. v., kan man säga, att de för samhället icke spela någon nämnvärd roll. Ser man åter frågan ur individuell synpunkt, blir svaret ganska sorgligt. Under tioårsperioden 1916—1925 avledo på samtliga sjukhus i Stockholm 163 kvinnor till följd av fosterfördrivning och ytterligare 736 fingo därav svåra sjukdomar, som förorsakat mycket lidande och mycken tidsförlust och ofta givit för all framtid bestående men. Detta synes mig vara nog så allvarliga tal, i synnerhet som dessa sjukdomar träffa kvinnor i deras bästa ålder och till ungefär 50 % träffa dem, som redan förut äro mödrar, oftast med många barn.

Inför frågan om lagen skall ändras, så att större utrymme kan beredas för en legitim fosterfördrivning, är det av viss betydelse att besvara frågan: innebär en framkallning ingen risk, när den utföres av en skolad hand? Frågan kan icke besvaras absolut nekande, men faran är mycket liten och man kan lugnt påstå, att den sjukdom och död, som åtföljer fosterfördrivningen, beror på, att denna i det övervägande flertalet fall handhaves av okunnigt folk, som bereder sig ekonomisk vinning av att åtaga sig vad lagen förbjuder.

Inför frågan om det berättigade i avbrytandet av ett havandeskap, och särskilt om avbrytandet sker på sociala indikationer, måste man besvara frågan: har det ofödda barnet ingen rätt att leva, utan är det moderns ensak att taga dess liv, när hon så finner lämpligt? Frågan skall, så formulerad, ses klart i ögat. Det går icke att slingra sig undan med några ord, om att i början av graviditeten, då »fostret är så litet» och dylikt, är det en annan sak. Så borde ingen i biologiens tidevarv ha rätt att resonera. Ett liv är ett liv i graviditetens första lika väl som i dess sista månader. Står man på den rättsåskådningen, att fostret ej har någon egen rätt till liv, är problemet lätt att lösa. Då behövas inga lagparagrafer alls. Lika litet som en kvinna icke begår en brottslig handling genom att låta draga ut en tand, även om den är frisk, lika litet gör hon det, om hon låter taga ut sitt foster. För dem åter som förmena, att det ofödda barnet har rätt att leva, och att denna rätt kan berövas det, endast om dess liv står hindrande i vägen för ett annat och viktigare liv, är frågan svårlöslig och komplicerad.

Vad förbjuder och vad tillåter lagen?

Strafflagens paragrafer om fosterfördrivning stadga blott, att den, som med kvinnans vilja söker döda eller fördriva hennes foster, skall dömas till fängelse eller straffarbete. Därifrån stadgas intet undantag, ej heller för läkare, som på medicinska indikationer avbryta ett havandeskap. Det finnes emellertid en oskriven lag för all rättsskipning, som säger, att handlingens syfte skall vara rättsstridigt, om handlingen skall anses straffbar. När läkaren besluter sig för att avbryta ett havandeskap för att söka rädda en kvinnas liv eller framtida hälsa, är syftet uppenbart icke rättsstridigt, och handlingen blir därför icke straffbar. Lagen behöver således ingen ändring för att giva plats för ett avbrytande på medicinska skäl och samhället har icke känt behov av att i detta avseende skydda sig mot missbruk. Det har utan vidare anförtröts åt de legitimerade läkarna att handla efter medicinsk erfarenhet.

Och dock äro de medicinska indikationerna ingalunda ovedersägliga. Det finns sjukdomar, där meningarna även bland läkarna äro mycket delade. För 20 å 30 år sedan ansågs t. ex. allmänt, att en graviditet hade ett så ödesdigert

inflytande på en tuberkulos, att ett avbrytande vore tvingande nödvändigt, om moderns liv skulle räddas. Meningarna ha emellertid förändrats och nu är det ganska få, som ha denna åsikt. Därtill kommer att det knappt torde finnas någon sjukdom, om vilken man kan säga, att den genom havandeskap och förlösning så säkert försämras, att alltid en abort måst framkallas. Varje fall måste alltid bedömas individuellt och behandlas, ej efter en given schablon, utan efter ett personligt omdöme, vilket självfallet måste bli i viss mån subjektivt. Jag tar som exempel en kvinna, som har ett svårt hjärtfel. Alla äro eniga om, att graviditet och förlösning kunna förorsaka försämring och t. o. m. död hos en kvinna med ett svårt hjärtfel, men även att så ingalunda alltid blir fallet. Risken finnes, fast dess omfattning ej kan säkert bestämmas på förhand. Det är därför ej möjligt att på *rent* medicinska grunder bedöma riskmomentet och därför måste man i sitt handlande *ta hänsyn även till andra än rent medicinska skäl*. Är kvinnan ung och icke har barn, men längtar efter att bli mor, kan läkaren våga att tillstyrka henne att taga risken av en graviditet. Är hon åter moder till flera barn, så är det läkarens plikt att icke utsetta henne för en oberäknelig risk, utan hellre offra ett nyväckt liv för att med säkerhet rädda det liv, som måste anses såsom högre, därför att det har betydelse för andra. I ett sådant fall handlar läkaren således icke endast på medicinska skäl, utan tager hänsyn även till familjära och sociala. Och sådana exempel kunna mångfaldigas.

Trots detta är ett av läkare utfört avbrytande icke rättsstridigt och således icke straffbart, när avbrytandet företagits i syfte att rädda moderns liv och framtida hälsa, och det allmänna rättsmedvetandet kräver ingen garanti mot ett missbruk mer än den, att avbrytandet verkställs av legitimerad läkare på ovannämnda grunder.

Så komma vi till den fråga, som kanske framför andra har väckt uppmärksamhet och intresse, nämligen den: finnes det inga sociala indikationer, som berättiga avbrytandet av en graviditet?

Det skulle mycket förvåna mig, om någon, som har egen erfarenhet inom detta område, kunde besvara denna fråga nekande. Jag måste i alla fall som min övertygelse säga, att det finns sociala indikationer, vilka i fullt ut lika hög grad som de medicinska kunna sägas hava ett icke rättsstridigt syfte. Min erfarenhet, och den är av naturliga skäl ganska stor, har lärt, att jag t. o. m. oftare ställts inför fall, där jag av sociala skäl skulle hava velat avbryta graviditeten, än inför fall, där jag av medicinska skäl har gjort det. Det är framför allt sådana fall, där de medicinska och sociala indikationerna ha ett och samma syfte. Jag skall taga ett exempel, som de allra flesta känna från egen erfarenhet, en utsliten husmoder med en stor barnskara. Mannen har en arbetsförtjänst, som räcker till för familjens uppehälle, endast om hustrun påtager sig allt arbete i hemmet och ej sällan därjämte skaffar en biinkomst genom arbete utom hemmet. Sådana familjer äro vanliga både i stad och på land, både bland de kroppsarbetande samhällsklasserna och utanför dem, bland kontorsfolk, lägre tjänstemän o. s. v. Hur många sådana kvinnor göra icke ett storartat, av ingen beaktat arbete i tysthet och lyckas föra detta igenom. Alla ha säkerligen träffat kvinnor, som städa kontor, bära ut tidningar o. s. v., men alla ha måhända icke sett, vilket liv de äro dömda att föra. Tidigt om morgnarna innan familjen vaknat få de gå till sitt arbete, för att sedan skynda hem till sitt egentliga arbete, att skicka de större barnen i skolan hela och snygga, sköta hemmet och de minsta barnen hela dagen igenom, skaffa och laga mat och sedan, när kvällen äntligen kommer, tager den sistfödde deras nattro. Det är underbart, hur länge en kvinna kan bära en sådan börda utan att brytas ned. Men tiden kommer, då krafterna börja svikta, och hon med hemlig ångest börjar märka, att hon ej längre förmår hålla hemmet samman.

Och så kommer ett nytt havandeskap. Nio tunga månader måste hon bära en extra börda till den, som redan sedan länge varit för tung, för att sedan efter barnsängen ånyo taga fatt med en än tyngre, ty tyngre blir den för varje nytt barn. Kan någon undra på, att hon sjunker i den svartaste förtvivlan? Hon ser sin hela livsgärning hotad. Vem skall sköta hemmet och barnen, när hennes kraft är slut? Och så kommer hon och ber, att denna sista börda måtte tagas från henne. Jag har sett många sådana fall, där denna bön varit förestavad icke av lättja eller lättsinne, utan av höga etiska motiv, av önskan att få fortsätta att släpa för andra, och där min rättskänsla skulle ha besvarat hennes bön med ja. Men samhället besvarar den med nej. I detta fall skulle vår nuvarande lag helt visst förklara handlingen brottslig, därför att den icke erkänner sociala indikationer för avbrytandet av graviditeten.

Man måste då fråga, om det kan vara rimligt att förklara ett avbrytande i det ena fallet brottsligt och i det andra icke brottsligt, när syftet i bägge fallen är ett och detsamma, att bevara en mor för sina barn och sitt hem, vilket syfte säkerligen icke av det allmänna rättsmedvetandet anses rättsstridigt. Enligt min mening borde bägge de nu avhandlade fallen ej heller drabbas av strafflagen. Därmed har jag emellertid icke sagt, att i nu berörda avseenden ens dessa bägge fall kunna fullt jämföras med varandra, än mindre att ett avbrytande av en graviditet på grund av medicinska och sociala skäl kan i allmänhet likställas av lagen.

Vari ligger då skillnaden? Om man närmare granskar de bägge såsom exempel tagna fallen, skall man redan emellan dem finna, att en viss skillnad dock finnes. I det ena fallet lär den medicinska erfarenheten, att ett sjukt hjärta till följd av havandeskap och förlossning kan svikta och medföra t. o. m. döden, men i det andra fallet säger erfarenheten, att en utsliten kvinna icke dör av att genomgå ett havandeskap. I det förra fallet säger erfarenheten, att ett sjukt hjärta, vars kraft brutits genom ett havandeskap, i många fall fortsätter att svikta så höggradigt, att patienten blir fullt arbetsoduglig. I det andra fallet kan man icke säga, att om kvinnan måste genomgå än ett havandeskap är därmed hennes krafter så slut, att hon blir för framtiden arbetsoduglig. Erfarenheten lär nog tvärtom, att den stackars kvinnan reser sig på nytt och tåligt drar sitt lass, fast kanske med mindre framgång och säkert med ökat lidande. I det förra fallet ligger alltså som grund för syftet att avbryta havandeskapet en medicinsk erfarenhet, som kan objektivt bedömas, i alla fall till en viss grad, och här fordras inga garantier mot ett missbruk. Här står det allmänna rättsmedvetandet enigt bakom lagen och dess tillämpning. I det andra är bevekelsegrunden för avbrytandet övertygelsen, att ett nytt havandeskap skulle ytterligare bryta ned den redan svårt prövade modern och — mycket ofta — därigenom försätta hela familjen i nöd. Dessa bevekelsegrunder kunna enligt min mening vara fullt berättigade även ur samhällets synpunkt, men de äro utslutande av subjektiv natur och kunna därför svårligen av en oskriven lag förklaras straffria. Den oskrivna lagen är ju intet annat än den allmänna rättsuppfattningen och denna skulle helt visst i detta fall fordra garantier mot ett missbruk. Därför måste lagen ändras, om sociala indikationer skola givas plats inom lagen.

Det av mig som exempel tagna fallet, den utslitna husmodern, är valt med avsikt så, att det borde kunna övertyga alla, att det verkligen finnes fall, där sådana indikationer äro etiskt berättigade. Och dock framgår redan av det fallet, att bedömningen av det berättigade uti ett avbrytande av graviditeten även här sannolikt skulle uppfattas olika av olika människor. När därtill kommer, att långt ifrån alla kvinnor, som begära eller på sig låta framkalla abort, göra detta på grund av så upphöjda motiv som husmodern i vårt exempel, utan ofta av bevekelsegrunder, som, åtminstone enligt mitt sätt att se, äro ganska

tvivelaktiga eller rent oberättigade, torde det erkännas, att frågan om de sociala indikationernas plats i lagen är i hög grad komplicerad. Det allmänna rättsmedvetandet kräver och måste kräva garantier mot ett missbruk. Därför torde ett villkor, för att några som helst sociala indikationer skola erkännas, vara att lagen ändras på så sätt, att dessa indikationer medtagas under så betryggande garantier, att det allmänna rättsmedvetandet tillfredsställes. I annat fall uppnår man med säkerhet icke den plats för dem, man strävar efter.

För egen del är jag övertygad, att rättsmedvetandet i närvarande stund har gått längre än lagen, och står fullt förstående inför att det finns sociala indikationer för avbrytandet av en graviditet. För var och en, som delar denna övertygelse, är det synnerligen angeläget att icke stöta detta vaknande förstående genom att gå för långt. Det är visserligen säkert, att rättsuppfattningen här som i så många andra avseenden förändras med tiden, och det är möjligt, t. o. m. troligt, att rätten till att avbryta kommer att vidgas, men det är klokt att nu icke låta lagen gå längre än rättsmedvetandet kräver. Vad detta närmare innebär eller, med andra ord, hur långt man kan och bör gå, är mycket svårt att säga. Största enigheten torde man uppnå angående de fall, som be om hjälpen för att leva för barn och hem och som för länge sedan ha släppt hoppet att få leva för sig själva. Därmed vill jag dock icke ha sagt, att ensamstående kvinnor icke kunna råka i ett verkligt nödläge genom ett havandeskap och därför kunna behöva hjälp, men den frågan blir än mer subjektiv till sitt besvarande och torde därför dess värre böra ställas på framtiden. Slutligen måste man erkänna, att den enskildes nöd icke kommer samhället vid i samma grad, som när nöden gäller familjen.

Till sist kommer då frågan: hur skall lagen ändras, för att de, som av sociala skäl äro i trängande behov av att få sin graviditet avbruten, kunna få detta utfört av läkare och ej drivas till folk, som sätta deras liv och hälsa på spel?

Som jag nyss framhöll, tror jag, att man tills vidare bör inskränka de berättigade sociala indikationerna till fall, där ett havandeskap skulle allvarligt hota hemmets bestånd, och att lagen sålunda skulle blott medgiva ett avbrytande, när detta uppenbarligen vore styrkt.

Nästa fråga blir, hur detta skall kunna styrkas. När det gäller medicinska indikationer, prövar och avgör läkaren det nödvändiga och därför berättigade uti ett avbryta havandeskapet. Av det föregående torde ha framgått, att en prövning av det berättigade uti avbrytandet måste anses i lika, om icke i än högre grad nödvändig i fråga om de sociala indikationerna. Denna prövning kan emellertid av många skäl icke uppdragas åt läkaren ensam. Prövningen kräver i detta fall en ingående kunskap om kvinnan och hennes levnadsförhållanden, som läkaren i de flesta fall icke äger, och rätten att ensam avgöra frågan skulle försätta honom i situationer, som alltför ofta skulle bli olidliga. Vid hans sida måste alltså stå, om jag så får säga, meddomare. Jag har tänkt mig möjligheten av följande anordning. Två i orten allmänt ansedda män eller kvinnor, t. ex. läkare, präster, lärare, kommunalmän, som väl kände kvinnan och hennes sociala och familjära förhållanden, skulle skriftligen intyga, att de ansåge ett avbrytande av havandeskapet i det givna fallet berättigat och anföra skälen härför. Detta intyg skulle överlämnas till läkaren, vilken, om han för sin del fann ett avbrytande berättigat, ägde rätt att företaga ingreppet. Bäst synes mig vara, att denna rättighet endast tillkomme vid offentliga sjukhus anställd läkare, vilken är skyldig att föra journal och vilken i detta fall skulle vara skyldig att till journalen bilägga nyssnämnda intyg och sitt godtagande därav.

Man torde kunna invända, att det till grund för avbrytandet liggande intyget sannolikt ej skulle vara svårt att anskaffa av vem som helst, som förstod att vädja till det mänskliga lidandet. Jag är icke övertygad härom. Så vore nog

förhållandet, om de två meddomarne finge under hand tillstyrka abortframkallningen, men knappt om de måste avgiva ett skriftligt tillstyrkande, som skulle förvaras i lasarettjournalen och för vilken de dock kände ett ansvar. Läkare ha alls icke sällan rådfrågat mig under hand, om jag ej skulle anse berättigat att i ett givet fall avbryta havandeskapet, där särdeles ömmande skäl talade därför, men där dessa ha varit ganska svagt medicinskt betonade. Jag har ofta funnit läkarens önskan att få graviditeten avbruten i hög grad naturlig och sympatiserat därmed. Men när jag framhållit, att jag arbetade på en klinik, där allt måste ske offentligt, och sagt, att vi således måste motivera till journalen vårt handlande, och att han, som kände kvinnans hälsotillstånd bättre än jag, måste förklara, att det av hänsyn till detta vore nödvändigt avbryta, har min kollega mycket ofta blivit betänksam, och resultatet har blivit, att vi voro fullt överens om, att vi gärna ville, men med nuvarande lag icke kunde. Jag är ganska övertygad om, att lekmän i motsvarande situation också skulle samvetsgrant pröva, om skälen till ett avbrytande överensstämde med den nya lagens andemening. Och dessutom skulle ju här tillkomma sjukhusläkarens slutliga prövning.

Jag medger gärna att invändningar kunna göras, men jag tror, att genom ett sådant eller liknande förslag de mest trängande fallen skulle flyttas inom lagens ramar, och jag är ganska säker, att de oberättigade icke skulle göra det. Och därmed vore mycket vunnit. Frågan är mycket svår, men frågan måste få en lösning. Det är orimligt, att gång på gång kvinnor, som ofta höra till samhällets mest nyttiga och hårdast arbetande medlemmar, skola offras, därför att de ej kunna få den hjälp, de allra flesta dock erkänna att de behöva, utav den medicinska sakkunskapen. Det allmänna rättsmedvetandet är emellertid redan väckt och det skall säkert framtvinga en lösning.

*Straffbestäm-
melser om
fosterfördriv-
ning i vissa
utländska
strafflagar och
förslag därtill.*

Beträffande straffbestämmelserna om fosterfördrivning i vissa utländska strafflagar och förslag därtill lämnas upplysningar i det sakkunnigbetänkande, som avgavs den 10 januari 1921 rörande ändring i bestämmelserna om straff för barnamord och fosterfördrivning. Av betänkandet framgår, att enligt då gällande lagar fosterfördrivning merendels bestraffades ganska strängt. Jämväl förslagen upprätthålla principen om fosterfördrivningen såsom ett brott. Straffnivån, såvitt det rör kvinnan själv, ligger emellertid väsentligt lägre i förslagen än i gällande lagar.

Sedan nämnda betänkande avgavs, hava straffbestämmelserna rörande fosterfördrivning i skilda länder varit föremål för uppmärksamhet såväl vid framläggande av nya strafflagsförslag som eljest. Härutinnan må nämnas följande.

Vid tyska riksdagen väcktes år 1925 ett förslag, att fosterfördrivning icke skulle vara straffbar, om den företogs av legitimerad läkare inom de första tre månaderna av havandeskapet. Detta förslag blev icke godkänt. Däremot biföll riksdagen ett i andra hand framställt förslag om sänkning av straffen. Enligt 1871 års strafflag utgjorde straffet för fosterfördrivning normalt intill fem års tukthus och vid förmildrande omständigheter fängelse, dock ej under sex månader. Det antagna förslaget, upphöjt till lag den 18 maj 1926, stadgar såsom straff för fosterfördrivning allenast »fängelse», d. v. s. fängelse från och med en dag till och med fem år. Tukthusstraffet är borttaget. Det — såvitt utskottet har sig bekant — nyaste tyska strafflagsförslaget, framlagt för riksdagen i maj 1927, har i det väsentliga oförändrat upptagit nu nämnda bestämmelser. Den skiljaktigheten föreligger emellertid bland annat, att vid för-

sök till fosterfördrivning straffet kan bortfalla, såframt omständigheterna äro synnerligen mildrande.

Den 16 mars 1928 framlades i danska folketinget ett förslag till »Borgerlig Straffelov», som i förevarande hänseende överensstämmer med de tidigare danska regeringsförslagen. Straffet för fosterfördrivning är för kvinnan »Hæfte» eller »Fængsel» intill 2 år. Hæfte ådömes i minst sju dagar och fängsel i minst en månad. Under förmildrande omständigheter kan straffet bortfalla. Anmärkas må, att i ett av 1917 års strafflagskommission den 12 april 1923 avgivet förslag stadgades såsom förutsättning för straff, att brottet företagits, sedan kvinnan märkt säkra tecken på att vara havande.

Enligt ett tjeckoslovakiskt strafflagsförslag av år 1926 skall fosterfördrivning, företagen av läkare med den havandes samtycke, vara straffri, förutom vid nöd, i följande fall: 1) när befruktningen otvivelaktigt ägt rum vid våldtäkt eller otukt med kvinna under 16 år, 2) när det finnes anledning befara, att barnet, fött till världen, skulle vara svårt andligen eller kroppsligen belastat, samt 3) när kvinnan redan har tre barn, som hon måste försörja, eller när hon redan har fött minst fem gånger — i båda fallen dock endast då det med hänsyn till hennes förhållanden icke skäligen kan fordras av henne, att hon genomgår havandeskapet.

De straffsatsen, som 26 och 27 §§ i 14 kap. strafflagen enligt vad ovan nämnts innehålla, infördes, efter förslag av Kungl. Maj:t, genom lagen den 13 juni 1921 och inneburo en betydande strafflindring. Till grund för denna lagstiftning låg det ovan omnämnda, av särskilda sakkunniga den 10 januari 1921 avgivna betänkandet. Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, nr 71, erinrade första lagutskottet i utlåtande nr 38 om följande yttrande av de sakkunniga:

*Tidigare
behandling i
riksdagen av
frågan om
foster-
fördrivnings
straffbarhet.
Riksdagen
1921*

Uppenbart är, att hela frågan om lagens förhållande till fosterfördrivningen bör, så snart ske kan, från grunden underkastas en sorgfälligt omprövning.

Det är välbekant, att, enligt gällande svensk rätt, avbrytande av havandeskap kan, på grund av konflikt emellan olika hänsyn (intressekollision), framför allt med hänsyn till livsfara för modern, vara straffritt. Vid den kommande allmänna utredning, varom ovan talats, synes närmast påkallat att undersöka, dels huruvida det straffria området genom ett eller annat uttryckligt stadgande lämpligen låter sig närmare fixeras, möjligen utvidgas (med avseende på andra medicinska hänsyn än till moderns livsfara; vid fall, där fostret avlats i våldtäkt, eller där abnormitet hos fostret måste antagas, eller där andra fall av svåra intressekollisioner föreligga), dels också huruvida bestämda former böra fastställas (exempelvis, vid fördrivning på grund av medicinska skäl: handlingens företagande av läkare efter konsultation, däri tjänsteläkare deltagit, i den mån sådant kan ske; skyldighet att till medicinalstyrelsen göra anmälan om åtgärden o. s. v.).

För egen del anförde utskottet efter att hava tillstyrkt den föreslagna sänkningen av straffsatserna bland annat:

Utskottet har vidare, i samband med behandlingen av de föreslagna straffnedsättningarna för fosterfördrivning, även dryftat frågan om straffbarheten

överhuvud för fosterfördrivning, företagen av kvinnan själv eller, med hennes begivande, av annan.

I detta hänseende lär enligt svensk rätt straffrihet inträda allenast om det under rannsakingen styrkes, att det för att rädda moderns liv eller för att undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa befunnits nödvändigt att avbryta havandeskapet. Däremot torde kvinnan ej gå fri från straff, om hon exempelvis söker fördriva sitt foster, sedan hon blivit havande till följd av våldtäkt, eller förövar sådant brott under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge.

Frågan huruvida och i vad mån lagen bör uttryckligen stadga straffrihet för dylika ömmande fall kan enligt utskottets förmenande icke avgöras utan en ingående och allsidig utredning. Med hänsyn till räckvidden av ifrågavarande spörsmål samt den stora vikten ur social synpunkt av att detsamma med det snaraste bringas till en tillfredsställande lösning, har utskottet emellertid velat i detta sammanhang uttala som ett önskemål, att vid den fortsatta revisionen av 14 kapitlet strafflagen frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning.

Vid utskottets utlåtande var fogad en reservation av fem ledamöter, däri hemställdes om vissa skärpningar av de föreslagna straffsatserna. I det i reservationen framlagda förslaget till utskottets utlåtande hade ovan intagna del av utskottets yttrande uteslutits, och anfördes, efter det skäl lämnats för den gjorda hemställan beträffande straffsatserna, följande:

Vid bestämmande av den ståndpunkt utskottet borde intaga med anledning av föreliggande kungl. proposition har utskottet givetvis icke kunnat undgå att känna olägenheten av att nödgas behandla de genom propositionen väckta lagstiftningsfrågorna utan att kunna upptaga dem till lösning i det större sammanhang och med den vägledning, som kunnat föreligga, därest de för riksdagen framlagts såsom led i den förestående reformen av straffrätten i dess helhet. Att nu ifrågavarande delar av straffrätten komma att ånyo genomgå och granskas vid arbetet på den stora straffrättsreformen anser utskottet givet. Utskottet finner emellertid icke anledning föreligga att söka i detta avseende binda det pågående lagstiftningsarbetet genom att meddela särskilda direktiv.

Denna reservation blev icke av någondera kammaren bifallen, utan godkändes utskottets utlåtande av båda kamrarna.

Riksdagen
1927.

Vid 1927 års riksdag hemställde herr *Spångberg m. fl.* i motionen II: 241, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen måtte skyndsamt låta verkställa utredning, under vilka villkor företagande av abort må vara tillåtet, samt att förslag till sådan lagstiftning och sådana ändringar av strafflagen föreläggas riksdagen.

Första lagutskottet, som behandlade motionen, yttrade i utlåtande nr 25:

I likhet med vad utskottet år 1921 uttalade, finner utskottet önskvärt, att frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning. Enligt utskottets mening är det av vikt, att detta spörsmål göres till föremål för en ingående och allsidig utredning. Beträffande tidpunkten för utredningens upptagande kan utskottet med hänsyn till det ovissa läge, vari revisionen av 14 kapitlet strafflagen ännu befinner sig, och då förevarande fråga icke äger så nära samband med nämnda kapitel i övrigt, att icke en fristående behandling av frågan kan äga rum, ej nu förorda ett avvaktande av

denna revision utan föreslår, att utredningen företages så skyndsamt som omständigheterna medgiva.

Vid undersökningen torde böra uppmärksammas de synpunkter, som framhållits av de förut omförmälda sakkunniga. Främst synes böra utredas, huruvida det straffria området för fosterfördrivning genom ett eller annat uttryckligt stadgande låter sig närmare bestämmas eller om man bör stanna vid ett generellt stadgande, att domstolen må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, kunna fria från straff. Bland de fall, där avbrytande av havandeskap skäligen synes kunna lämnas straffritt, må — förutom här ovan omförmälda, att dylik åtgärd befines nödvändig för att rädda moderns liv eller för att undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa — särskilt framhållas, att fostret avlats i våldtäkt eller att fostret på grund av moderns eller faderns sjukliga sinnesbeskaffenhet eller av annan orsak kan antagas vara abnormt. Om och i vilken utsträckning fosterfördrivning, som företages under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge, må lämnas straffri, är uppenbarligen en mycket ömtålig fråga, och utskottet tilltror sig ej nu att göra något närmare uttalande härutinnan. Slutligen vill utskottet betona, att såsom en bland förutsättningarna för att fosterfördrivning må lämnas straffri bör i regel gälla, att ingreppet sker i början av havandeskapet.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar avbrytande av havandeskap finge lämnas straffritt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Mot utskottets beslut reserverade sig sju av utskottets ledamöter, vilka därvid anförde:

Enligt vad utskottet i sitt år 1921 avgivna utlåtande angivit torde straff för avbrytande av havandeskap icke av svensk domstol ådömas, därest åtgärden varit nödvändig för att rädda kvinnans liv eller undanröja en allvarligt hotande fara för hennes hälsa. Att på lagstiftningens väg utsträcka denna strafffrihet, som icke grundar sig på lagstiftning utan på allmängiltiga rättsgrundsatser, till andra mer eller mindre bestämt begränsade fall synes oss stridande emot den i landet rådande rättsuppfattningen och dessutom ledande till ett betänkligt utsuddande av gränsen emellan det på detta område tillåtna och icke tillåtna.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställa vi, att förevarande motion måtte av riksdagen avslås.

Vid frågans behandling i riksdagen stannade kamrarna i olika beslut. Första kammaren biföll sålunda reservationen med 59 röster mot 52, varemot andra kammaren med 104 röster mot 101 godkände utskottets utlåtande, dock med uteslutande ur motiveringen av näst sista punkten. Frågan hade alltså förfallit.

Vid 1928 års riksdag framförde herr *Spångberg m. fl.* i motionen II: 292 ånyo sin vid 1927 års riksdag gjorda hemställan.

I utlåtande nr 19 anförde första lagutskottet:

I förevarande fråga hyser utskottet samma uppfattning som den, vilken kom till uttryck i utskottets i fjol avlämnade, här ovan återgivna utlåtande.

Såsom framgår av redogörelsen för ärendets behandling, beslöt andra kammaren att ur utskottets motivering utesluta punkten »Om och i vilken utsträck-

ning fosterfördrivning, som företages under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge, må lämnas straffri, är uppenbarligen en mycket ömtålig fråga, och utskottet tilltror sig ej nu att göra något närmare uttalande härutinnan». I anledning härav vill utskottet framhålla den avsevärda begränsning av det straffria området, som betingas därav, att kvinnan skall befinna sig i ett *svårt nödläge* av angiven art. Klart är följaktligen, att utskottet ingalunda delar motionärernas uppfattning, att varje kvinna skall äga bestämma, huruvida hon vill bli mor eller ej. Tvärtom anser utskottet, att i nu ifrågasvarande fall liksom vid fördrivning av foster, som kunna antagas vara abnorma, samhällets intresse av att ingripande äger rum skall vara utslagsgivande. Närmast har utskottet haft i åtanke sådana fall, där en moder på grund av betungande arbete med försörjning av en stor barnskara i förening med klen hälsa allvarligen kan befaras sakna krafter att genomgå ett nytt havandeskap eller där i allt fall verklig fara föreligger för att den börda, som skulle komma att påvåla henne genom familjens tillökning, kunde bli henne övermäktig. I dylika fall torde det vara ett samhällsintresse, att kvinnans förmåga att på ett tillfredsställande sätt draga försorg om sitt hem icke allvarligen äventyras.

Utskottet finner sig nu jämväl föranlåtet framhålla, att om avbrytande av havandeskap anses böra tillåtas i vissa särskilt angivna fall, garantier givetvis måste uppställas för att en dylik åtgärd vidtages allenast då dessa fall föreligga. Sålunda torde bestämmelser vara erforderliga, i vilken ordning tillstånd till handlingens utförande skall lämnas, av vem åtgärden må företagas m. m., varjämte skyldighet läres böra stadgas att till offentlig myndighet göra anmälan om åtgärden.

Under återopande av vad sålunda anförts gjorde utskottet enahanda hemställan som år 1927.

Vid utskottets utlåtande voro fogade reservationer dels av sju ledamöter, vilka under återopande av de skäl, som angivits i den år 1927 avgivna reservationen, hemställde om avslag å motionen, dels ock av utskottets ordförande och en annan ledamot var för sig beträffande motiveringen.

Båda kamrarna avslog utskottets hemställan, första kammaren med 56 röster mot 43 och andra kammaren med 89 röster mot 84.

*Statistiska
uppgifter.*

I sitt förut omförmälda denna dag avgivna utlåtande, nr 16, har utskottet lämnat vissa statistiska uppgifter angående nativiteten, till vilka utskottet här får hänvisa.

Till belysande i någon mån av den utsträckning, vari fosterfördrivning förekommer och bestraffas, må här anföras vissa siffror angående det antal missfall — aborter —, som iakttagits å Allmänna barnbördshuset i Stockholm, samt rörande antalet fosterfördrivningsbrott, för vilka personer sakfällts i första instans. Utan vidare torde det kunna tagas för givet, att flertalet aborter äro med konst framkallade och således regelmässigt kriminella. Det i tabellen angående fosterfördrivningsbrott, som föranlett sakfällande, omförmälda lagrummet 14 kap. 28 § strafflagen stadgar straff för fosterfördrivning utan kvinnans vilja.

Å Allmänna barnbördshuset i Stockholm förlösta kvinnor.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
I fullgånget eller praematurt stadium	2,459	2,530	2,608	2,710	2,716	2,003	2,008	3,072	3,176	3,173	3,209	3,320	2,835	3,075	3,058
Aborterande .	247	322	394	420	423	348	630	522	453	461	49	382	449	485	441
Summa	2,706	2,852	3,002	3,130	3,139	2,351	2,638	3,594	3,629	3,634	3,707	3,702	3,284	3,560	3,499

Å Allmänna barnbördshuset i Stockholm förlösta kvinnor, fördelade i gifta och ogifta.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Gifta	1,414	1,478	1,550	1,729	1,768	1,349	1,673	2,117	2,208	2,363	2,330	2,432	2,177	2,495	2,433
Ogifta	1,292	1,374	1,452	1,401	1,371	1,002	965	1,477	1,421	1,271	1,377	1,270	1,107	1,065	1,066

Aborterande kvinnor å Allmänna barnbördshuset i Stockholm, beräknade i procent av antalet därstädes förlösta gifta och ogifta kvinnor.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Gifta	8.9	11.2	13.6	13.1	14.9	14	21.2	13.6	11	11.8	12	8.5	12.7	11.4	9.4
Ogifta	9.4	11.6	12.6	12.7	11.7	14.7	28.4	15.9	14.7	12.2	15.8	14.9	15.5	18.9	20

Brott mot 14 kap. 26—28 §§ strafflagen, för vilka personer sakfällts i första instans i i Stockholm och i hela riket.

År	Stockholm	Hela riket	År	Stockholm	Hela riket	År	Stockholm	Hela riket	År	Stockholm	Hela riket	År	Stockholm	Hela riket
1913	1	6	1916	28	29	1919	6	12	1922	13	17	1925	7	13
1914	2	2	1917	—	7	1920	9	13	1923	4	10	1926	4	7
1915	—	2	1918	—	4	1921	3	6	1924	5	5	1927	1	30

Nämnas må ock, att årsberättelserna från Allmänna barnbördshuset för åren 1926 och 1927 bland annat redovisa aborterande kvinnor, beräknade i procent av gifta förstföderskor, gifta omföderskor, ogifta förstföderskor och ogifta omföderskor. Medan procenten beträffande de gifta förstföderskorna för dessa år utgjorde 4 respektive 3.4, uppgick den för de ogifta till 17.7 respektive 20.2. Beträffande omföderskorna var procenten för de gifta nämnda år 15.8 respektive 12.7 och för de ogifta 21.6 respektive 19.4.

Utskottet.

De förhållanden, som föranlett förevarande motioner, äro helt visst förtjänta av statsmakternas uppmärksamhet. Efter allt att döma förekomma här i landet liksom i utlandet trots straffbestämmelserna talrika fall av fosterfördrivning utan att leda till åtal eller straff. Belysande härför äro de ovan anförda siffrorna rörande antalet aborter, iakttagna å Allmänna barnbördshuset, jämförda med antalet fosterfördrivningsbrott, som föranlett sakfällande i Stockholm. År 1927 — det sista år för vilket statistik föreligger — utgjorde antalet aborterande kvinnor å Allmänna barnbördshuset 441. Å andra sidan föranledde under nämnda år allenast ett brott sakfällande i Stockholm. Och medan i Stockholm under år 1919 blott 6 brott föranledde sakfällande, utgjorde antalet aborter, iakttagna å Allmänna barnbördshuset, 630. Visserligen äro icke alla dessa aborter att hänföra till fosterfördrivning, men flertalet av de aborterande kvinnorna har otvivelaktigt framkallat eller låtit framkalla missfallet. Härutinnan må erinras om uttalandet av professor Forssner i det ovan intagna föredraget, att under en tidsperiod av 8 månader åren 1920—1921 varje aborterande kvinna, som inkom med feber, tillfrågades, om hon låtit på sig framkalla missfallet, och att *samtliga* dessa kvinnor, 57 ogifta och 50 gifta, bejakade frågan. »Det lider knappt något tvivel», tillägger professor Forssner, »att om denna fråga hade ställts till de icke febrande missfallen och av dem besvarats sanningsenligt, skulle det stora flertalet också ha svarat ja.» Att straffhotet i en så betydande utsträckning visat sig vanmäktigt är givetvis i hög grad ägnat att undergräva respekten för gällande lag. Av stor vikt ur samhällets synpunkt äro jämväl de vådor för folkhälsan, som de rådande förhållandena medföra. Dessa talrika aborter ådraga nämligen icke så få kvinnor årligen svåra sjukdomar och ohälsa, ja understundom leda de även till kvinnornas död. Under tioårsperioden 1916—1925 avled omligen enligt vad professor Forssner i sitt föredrag uppgivit på samtliga sjukhus i Stockholm 163 kvinnor till följd av fosterfördrivning och ytterligare 736 fingo därav svåra sjukdomar. Enligt årsberättelserna från Allmänna barnbördshuset avled under åren 1926 och 1927 respektive 9 och 5 kvinnor i allmän blodförgiftning efter aborter.

Motionärerna hava nu till undanröjande av dessa missförhållanden hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t ville i folkhälsans intresse föranstalta en förutsättningslös och allsidig utredning i vad mån en revision av strafflagens bestämmelser om fosterfördrivning kan anses vara av behovet påkallad. Att motionärerna nu icke avse införande av skärpta straff för fosterfördrivning lära vara tydligt. Tvärtom torde motionärerna åsyfta en ytterligare mildring av straffen och införande för vissa fall av straffrihet. Utskottet kan emellertid icke finna, att en dylik revision av straffbestämmelserna vore ägnad att råda bot å de existerande missförhållandena. Även om straffrihet skulle stadgas i den vidsträckta omfattning, utskottet vid 1927 och 1928 års riksdagar ifrågasatte, och således gälla också vissa socialt indicerade fall, i främsta rummet kvinnor hörande till klassen av utsläpade mödrar, komme helt visst allenast ett försvinnande fåtal kvinnor att omfattas av lagändringen. Såsom hittills skulle fortfarande en mängd

kvinnor, som ej kunde påräkna straffrihet, åstunda avbrytande av inträtt havandeskap och i sådant syfte anlita kvacksalvare och andra okunniga personer med därav följande fara för liv och hälsa. Medgäves åter läkare att företaga fosterfördrivning utan någon inskränkning, skulle väl vådan för kvinnorna reduceras, i den mån hänvändelse till läkare skedde. Men att gå så långt har icke ifrågasatts å något håll, bortsett från förslagsställarna vid 1927 och 1928 års riksdagar. En dylik vittgående ändring torde vara årets motionärer främmande — därom vittna uttalanden i de tidigare debatterna om fosterfördrivning. Att märka är, att ett borttagande av förevarande straffbestämmelser skulle ur speciell kvinnosynpunkt ingalunda vara enbart önskvärt, emedan kvinnorna därigenom komme att berövas ett viktigt skydd mot påtryckning från mannens sida att företaga en i deras liv så djupt ingripande handling, som fosterfördrivningen utgör.

Av det anförda framgår, att utskottet icke kan tillstyrka en utredning, som åsyftar en revision av dessa straffbestämmelser. Enligt utskottets mening bör hjälpen mot de missförhållanden, som råda, sökas på annat håll, nämligen i ökad upplysning och vidgad ansvarskänsla på ifrågavarande område samt i förbättrade levnadsvillkor för nödställda mödrar och deras barn.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, såvitt nu är i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 april 1929.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman*, greve *Spens*, *Larson* i Lerdala, *Fehr*, *Norling*, *Öhman*, *Julin*, *Teodor*, och *Julin*, *Fredrik*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Olsson* i Ramsta, *Johansson* i Brånalt, *Christenson*,* *Johanson* i Huskvarna, fröken *Wellin*, fru *Östlund* och herr *Olsson* i Mellerud.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herr *Akerman*, som yttrat:

På de skäl, som anförts i utskottets utlåtande nr 25 vid 1927 års riksdag — se här ovan s. 28 o. f. — hemställer jag,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner i den del varom nu är fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar avbrytande av havande-

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 9 saml. 1 avd. 12 häft. (Nr 16—18). 3

skap må lämnas straffritt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

2) av herrar *Norling, Julin, Teodor, Lindqvist* i Halmstad och *Olsson* i Mellerud, vilka yrkat,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner i den del varom nu är fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder, som från samhällets sida må kunna vidtagas för att förhindra de talrikt förekommande kriminella aborterna, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

3) av fru *Östlund*, som anfört:

Utskottet framhåller i sitt yttrande, att de förhållanden, som föranlett förevarande motioner, helt visst äro förtjänta av statsmakternas uppmärksamhet. Genom den av utskottet åvägabragta utredningen har enligt min mening på ett övertygande sätt blivit ådagalagt, huru allvarliga och beklämmande de rådande missförhållandena äro. Utskottet anser emellertid, att den i motionen föreslagna utvägen att avhjälpa desamma — revision av bestämmelserna rörande straff för fosterfördrivning — icke kan tillstyrkas, utan håller före, att hjälpen bör sökas på annat håll. De åtgärder, som utskottet härutinnan antyder, äro uppenbarligen i hög grad beaktansvärda och hava även av mig uppmärksammats. Såsom torde framgå av motiveringen till motionen I: 102 och den därmed lika lydande motionen II: 202, vilken väckts av fru Nordgren och mig, har det varit min mening att få till stånd en allsidig och förutsättningslös utredning av de frågor, det här gäller. Ett väsentligt mål för en sådan utredning skulle tydligen ha varit att söka utfinna åtgärder, ägnade att undanröja missförhållandena i fråga om havandeskaps avbrytande. Att härvid de av utskottet berörda utvägarna bort bliva föremål för ett noggrant övervägande ligger i öppen dag. Men givet är ock, att frågan om revision av straffbestämmelserna skolat ingå i utredningen. I dylikt fall hade denna fråga kunnat vinna sin lösning i det större sammanhang, vari den lämpligen torde böra prövas. Då frågan emellertid nu måst behandlas för sig, har naturligen det mål, som eftersträvats, icke kunnat fullständigt vinnas. Med hänsyn emellertid till önskvärdheten att även i denna del åtgärder vidtagas, synes mig det i motionerna framställda yrkandet böra bifallas. Jag får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner i den del varom nu är fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i folkhälsans intresse föranstalta en förutsättningslös och allsidig utredning i vad mån en revision av 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen kan anses vara av behovet påkallad och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.